

(NE)SAMOSTATNE ZÁROBKOVO ČINNÉ OSOBY

Zhrnutie

- Od roku 2017 sa zmenou legislatívy zvýšil limit paušálnych výdavkov pre živnostníkov zo 40 na 60 % ich dosiahnutých príjmov. Táto zmena viedla aj k neželanému výsledku, keď spolu s rastom počtu podnikateľov narástol aj počet tzv. fiktívnych živnostníkov, ktorí sa v práci správajú ako zamestnanci.
- Slovensko malo v rokoch 2015 až 2020 najvyšší počet vyslaných živnostníkov z krajín EÚ. V uvedenom období vyslalo do zahraničia v priemere deväťkrát vyšší počet živnostníkov, ako je priemer krajín EÚ.
- Motiváciou zamestnancov k prechodu z pracovného pomeru na živnosť je hlavne nižšie daňovo-odvodové zaťaženie, keďže živnostník odvedie z celkovej ceny práce 6-násobne nižšie daňovo-odvodové platby za prvý rok živnosti a 2,3-násobne nižšie platby za ďalšie roky živnosti.
- Podiel živnostníkov, ktorým vznikla povinnosť platiť poisťovne, je 54,5 % z ich celkového počtu. V priemere viac ako 159 tisíc živnostníkov tak neodvádza sociálne odvody.
- Od roku 2017 kontinuálne rastie podiel živnostníkov platiacich odvody z minimálneho vymeriavacieho základu, ktoré sa svojou výškou približujú k odvodom zamestnanca s minimálnou mzdou.
- Na základe analýzy vplyvu zmeny legislatívy na vyslaných pracovníkov odhadujeme, že v roku 2021 bolo v stavebníctve približne 2-tisíc fiktívnych vyslaných živnostníkov nad rámec tých, ktorí boli fiktívni už pred zmenou legislatívy v roku 2017. Potenciálny únik na daňovo-odvodových príjmoch v tomto prípade vyčíslujeme na úrovni približne 9,8 až 14,3 milióna eur.

Odporúčania

- K odhaľovaniu fiktívnych živností by mohli dopomôcť digitálne nástroje. Prepojením informačných systémov medzi Finančnou správou SR, Sociálnou poisťovňou a zdravotnými poisťovňami by mal štát k dispozícii informácie o zamestnancoch, ktorí prešli na živnosť a nezmenil sa im príjem.
- V zahraničí je dobrou praxou posilnenie kapacít a kompetencií zodpovedných inštitúcií, ako aj prenesenie ťarchy dokazovania na stranu zamestnávateľa. Na Slovensku vie k odhaľovaniu fiktívnych živností prispieť Národný inšpektorát práce.
- Súčasný daňovo-odvodový systém je nastavený v neprospech pracovných pomerov. Preto je nutné uvažovať o možnom zrovnoprávnení daňovo-odvodového zaťaženia, avšak s ohľadom na osobitosti nákladov živnostníka.
- Okrem odhaľovania fiktívnych živnostníkov je potrebné upraviť Zákonník práce podľa vývoja trendov na pracovnom trhu. Podnikatelia, ktorí najímajú na riadnu prácu živnostníkov namiesto zamestnancov, sú totiž vo výhode oproti tým, ktorí striktné dodržia Zákonník práce.

Podakovanie

Za cenné rady a pripomienky autori ďakujú recenzentom Kataríne Valkovej a Martinovi Miklošovi z Inštitútu finančnej politiky Ministerstva financií SR a Martinovi Vlachynskému z Inštitútu ekonomických a spoločenských analýz.

Úvod

Finančná kríza v roku 2008 upriamila pozornosť na daňové úniky a praktiky vyhýbania sa daňovým povinnostiam. Klesajúce daňové príjmy a obmedzovanie výdavkov prinútili vlády odstrániť medzery v zákonoch a tým zvýšiť mieru dodržiavania daňových predpisov. Po štrnástich rokoch sú národné rozpočty kvôli pandémie, vojne na Ukrajine, energetickej kríze či vysokej inflácii opäť v napätom stave. Vlády jednotlivých krajín by sa preto mali zamerať viac na dodržiavanie daňových predpisov.

NKÚ SR upozornil na fenomén fiktívnych živnostníkov prvýkrát v stanovisku k návrhu štátneho záverečného účtu SR za rok 2021.¹ Keďže živnostníci majú nižšie daňovo-odvodové zaťaženie a vyššiu mieru vyhýbania sa zvýšeniu daňového zaťaženia, prichádza tak rozpočet verejnej správy o finančné zdroje.² Existenciou fiktívnych živnostníkov strácajú časť svojich príjmov aj samosprávy, ktorým patria práve príjmy z podielovej dane.³ Súčasne aj vláda potvrdzuje významnosť tohto fenoménu, keď od roku 2018 každoročne berie na vedomie správy, že zamestnanci sú nútení k výkonu závislej práci na živnosť.⁴ Okrem toho vláda v týchto správach priznáva, že následkom ich existencie dochádza k neodvádzaniu odvodov a daní príslušným inštitúciám v zodpovedajúcich výškach. Doposiaľ však neboli prijaté osobitné opatrenia na zastavenie tohto fenoménu.

So vstupom Slovenska do EÚ nadobudla fiktívna živnosť celoeurópsky rozmer a keďže vyslaní pracovníci môžu vďaka výnimke platiť dane a odvody na Slovensku, tak z pohľadu príjmov verejnej správy sú pre nás rovnako zaujímaví ako domáci zamestnanci a samostatne zárobkovo činné osoby (SZČO). Na odhad počtu fiktívnych živnostníkov a vyčíslenie potenciálneho úniku na daňových a odvodových príjmoch využívame informáciu o legislatívnej zmene, ktorá od roku 2017 znižuje daňovo-odvodové zaťaženie SZČO. Zistenia vyplývajúce z dát Štatistického úradu SR a predchádzajúceho výskumu IFP,⁵ podľa ktorých mala táto legislatívna zmena za následok nárast počtu fiktívnych živnostníkov pracujúcich na Slovensku, tak rozširujeme o analýzu vplyvov zmeny legislatívy na vyslaných pracovníkov.

V tomto komentári sa zameriavame na fenomén fiktívnej živnosti a na porušovanie legislatívy. Analyzujeme tak reálny fiškálny problém (nižší príjem do štátneho rozpočtu), ktorý pramení z úniku na daňových a odvodových príjmoch. Nezohľadňujeme však možné vedľajšie účinky tohto úniku, ktoré majú za následok možný pozitívny multiplikačný efekt v ekonomike (vyšší príjem SZČO môže viesť k vyššej spotrebe, čo sa môže odraziť na nižšom potenciálnom úniku). Z dlhodobého hľadiska vedie vyššia miera vyhýbania sa plateniu sociálnych odvodov pre živnostníkov v budúcnosti k nižším vyplácaným dôchodkom. Nižšie ako minimálne dôchodky vyplácané živnostníkom kladú nároky na vyššiu mieru náhrady zo strany Sociálnej poisťovne, čo má dopad na jej hospodárenie, keďže poisťovňa musí hľadať zdrojové krytie dôchodkov vo svojom rezervnom fonde.

Dáta o vyslaných zamestnancoch a SZČO boli poskytnuté Sociálnou poisťovňou,⁶ pričom osobné údaje boli poskytnuté v anonymizovanej forme za obdobie rokov 2016 – 2021. Keďže fiktívna živnosť môže prekračovať národné hranice, v tomto komentári sme sa zamerali na zmenu z pracovného pomeru na živnosť pri vyslaní SZČO do krajín EÚ. Na začiatok však zadefinujeme, kto je fiktívny živnostník a prečo je fiktívna živnosť problém. V ďalších častiach si ukazujeme rozdiel medzi závislou prácou a živnosťou z pohľadu daňovo-odvodového zaťaženia a analyzujeme, aké odvody do Sociálnej poisťovne odvádzajú živnostníci. V poslednej časti sa venujeme vysielaniu živnostníkov do zahraničia a analýze vplyvov zmeny legislatívy na vyslaných pracovníkov.

¹ NKÚ SR. Stanovisko NKÚ SR k návrhu štátneho záverečného účtu SR za rok 2021. [\[online\]](#).

² IFP. Viac príjmov vďaka lepšiemu výberu daní a výkonnejšej ekonomike. [\[online\]](#).

³ V SR je podielovou daňou daň z príjmu fyzických osôb, ktorú štát rozdeľuje územnej samospráve podľa vopred stanoveného kľúča.

⁴ Správy o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za roky 2018 – 2022. [\[online\]](#).

⁵ IFP. The Elasticity of Taxable Income in Slovakia. [\[online\]](#).

⁶ Dáta boli poskytnuté na základe vyžiadania podľa § 22 ods. 1 zákona NR SR č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade SR.

Kto je fiktívny živnostník?

Pre fiktívnych živnostníkov je charakteristickým to, že vykonávajú služby pre podnik na základe zmluvy odlišnej od pracovnej zmluvy, ich príjmy závisia od jedného alebo malého počtu klientov a dostávajú priame pokyny týkajúce sa spôsobu vykonávania práce (Heyes a Hastings, 2017). Táto „šedá zóna“ sa označuje ako:

- závislá samostatná zárobková činnosť (Thörnquist, 2013),
- fiktívna samostatná zárobková činnosť (Hatfield, 2015),
- falošná samostatná zárobková činnosť (ILO, 2020),
- kvázi samostatná zárobková činnosť (Mandrone a kol., 2014).

Pre zjednodušenie budeme ďalej v texte využívať pojem „fiktívni živnostníci“. K fiktívnej živnosti dochádza najmä vtedy, keď osoba, ktorej práca spĺňa všetky kritériá, ktoré sa podľa práva a praxe používajú na charakterizovanie pracovného pomeru, je registrovaná ako živnostník namiesto zamestnanca. Robí sa to s cieľom vyhnúť sa povinnostiam vyplývajúcim z právnych predpisov platných pre zamestnancov, ako sú pracovné predpisy a platenie daní alebo príspevkov na sociálne zabezpečenie (Európska komisia, 2014).

Na základe definície Eurofound (2013) je fiktívnym živnostníkom SZČO bez vlastných zamestnancov, ktorá nespĺňa aspoň dve z nasledovných kritérií:

- **samostatnosť** – má viac ako jedného klienta, pre ktorého pracuje,
- **subdodávky** – v prípade potreby má možnosť zamestnať zamestnancov,
- **rozhodovacia právomoc** – je schopný robiť dôležité rozhodnutie týkajúce sa jeho plánovania.⁷

V posledných rokoch rástol počet fiktívnych živností rýchlo aj v dôsledku nástupu tzv. „gig“, „zdieľanej“ alebo „kolaboratívnej“ ekonomiky. To viedlo jednotlivé vlády k hľadaniu spôsobov, ako bojovať proti tejto forme závislej SZČ, ktorá prispieva k znižovaniu kvality pracovných podmienok (Williams a Horodnic, 2017).

Časť fiktívnych živnostníkov môže byť do určitej formy SZČ donútená. Navyše, zistenia ILO (2022) naznačujú, že nedostatok príležitostí závislej práce má pozitívny efekt na vyššiu mieru rastu SZČO. Tento efekt prevláda pri povolaniach, ktoré si vyžadujú tak vysoké, ako aj nízke vzdelanie. Pri povolaniach, ktoré si vyžadujú vyššiu mieru ľudského kapitálu (IKT, právnik, architekt či účtovník), sa môžu pracovníci uchýliť k SZČO najmä z dôvodu nedôstojného mzdového ohodnotenia či pracovnej príležitosti. Na takýto vývoj na trhu práce reagovali jednotlivé krajiny (Dánsko, Rakúsko) vytvorením tzv. hybridných foriem zamestnávania. Na Slovensku sa dopúšťa živnostník nelegálnej práce vtedy, ak vykonáva závislú prácu pre podnikateľa napriek tomu, že s ním nemá založený pracovný pomer.⁸

Existencia fiktívnych živnostníkov má vplyv aj na:

- **samotných fiktívnych živnostníkov** – majú zníženú sociálnu ochranu, obmedzené kariérne príležitosti či pracovné istoty. Súčasne zamestnávateľia, ktorí uzatvárajú zmluvy so živnostníkmi, majú menší záujem investovať do ich odbornej prípravy, čo môže viesť k zníženiu pracovných zručností v odvetviach, v ktorých je tento jav rozšírený (Williams a Horodnic, 2017).
- **daňové a odvodové príjmy** – fiktívni živnostníci poškodzujú verejné financie (ILO, 2020), keďže v porovnaní so zamestnancami platia minimálne alebo žiadne dane (Behling a kol. 2015) a odvody (Jorens, 2008). Čiastočné neplatenie odvodov ohrozuje udržateľnosť a primeranosť dôchodkových systémov, ktoré strácajú vďaka fiktívnym živnostníkom významné zdroje (European Parliament, 2016).

⁷ Táto definícia je kvantifikovateľná na základe dát EWCS (Európsky prieskum pracovných podmienok), ktoré sú dostupné každých päť rokov. Dotazník obsahuje tri kritériá, ktorých cieľom je zistiť, či respondenti, ktorí uviedli, že sú SZČO bez vlastných zamestnancov, sú skutočne SZČO alebo sú v skutočnosti ekonomicky závislými pracovníkmi. [\[online\]](#).

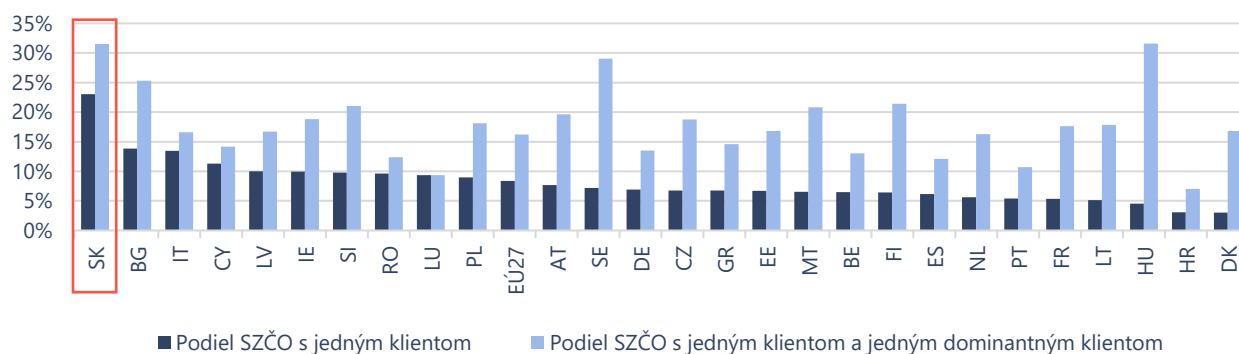
⁸ Podľa zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce § 1.

- **konkurenciu** – vzhľadom na nižšie náklady podnikov na fiktívnych živnostníkov môžu spoločnosti poskytovať lacnejšie služby, čím sa vytvára nekalá konkurencia (Európska komisia, 2014). Spoločnosti (často nerentabilné) vedú na základe tohto nekalého správania konkurovať riadnym spoločnostiam (Eichhorst a kol. 2013).

Počet fiktívnych živnostníkov je na Slovensku dlhodobo vysoký

Vysoký počet fiktívnych živnostníkov v SR dokazuje aj medzinárodné porovnanie v rámci krajín EÚ. Podľa definície Eurostatu z roku 2017 sú SZČO bez zamestnancov pracujúce iba pre jedného klienta alebo jedného dominantného klienta, ktorý im určuje pracovný čas, označované ako fiktívne. V roku 2018 malo Slovensko podľa Eurostatu z celkového počtu SZČO najvyšší podiel SZČO, ktorí mali jedného klienta (SR – 23 %, priemer EÚ – 8,4 %) a druhý najvyšší podiel SZČO, ktorí mali jedného klienta a jedného dominantného klienta (SR – 31,4 %, priemer EÚ – 16,2 %) (graf 1). Vysoký podiel SZČO s jedným klientom na Slovensku potvrdzujú aj dáta OECD za rok 2019, podľa ktorých malo 28,7 % SZČO jedného dominantného klienta, pričom priemer OECD bol 15,9 %. Slovensko tak má, rovnako ako v prípade Eurostatu, najvyšší podiel SZČO s jedným klientom (OECD, 2020).

Graf 1: Podiel SZČO s jedným klientom v roku 2018 bol na Slovensku v porovnaní s krajinami EÚ najvyšší

Zdroj: Eurostat; výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Štatistický úrad SR (ŠÚ SR) vyhodnocuje počet fiktívnych živnostníkov na národnej úrovni od roku 2010, pričom vychádza z výsledkov Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS). ŠÚ SR vypočítava počet fiktívnych živnostníkov kombináciou odpovedí na otázky:

- v akej forme pracuje respondent vo svojom hlavnom zamestnaní (vrátane živnosti),
- či má respondentova práca charakter závislej práce zamestnanca podľa znakov zo Zákonníka práce.

Podľa údajov ŠÚ SR sa počet fiktívnych živnostníkov zvýšil z 84 tisíc v roku 2010 na 107 tisíc v 2021 (graf 2). Za posledných 11 rokov tak narástol počet fiktívnych živnostníkov o viac ako štvrtinu (26,9 %).

Vývoj počtu živnostníkov v rokoch 2013 a 2017 ovplyvnili aj dve významné legislatívne zmeny. Prvou zmenou, s ktorou prišla vláda v roku 2013, bolo zvýšenie sociálnych a zdravotných odvodov, ako aj zvýšenie minimálneho vymeriavacieho základu pre SZČO z pôvodných 44,2 % na 50 % z priemernej mzdy. Z dôvodu zvýšenia nákladov na živnosť a následným prechodom do pracovného pomeru sa v roku 2014 znížil počet fiktívnych živnostníkov o 18 % (približne 19 tisíc). Vláda odôvodnila úpravu podmienok pre živnostníkov tým, že viacerí podnikatelia prijímali ľudí na živnosť, aj keď pracovali ako klasickí zamestnanci (dodržiavajú pracovný čas, chodia denne do práce či vykonávajú prácu pre zamestnávateľa), čím si podnikatelia znižovali náklady.

Druhou zmenou bolo prijatie novely zákona o dani z príjmov z októbra 2016,⁹ prostredníctvom ktorej sa zvýšil limit paušálnych výdavkov zo 40 % na 60 % z dosiahnutých príjmov. Zrušil sa aj mesačný limit (420 eur) a zvýšil

⁹ NR SR. Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov. [online].

sa ročný limit sumy paušálnych výdavkov z 5 040 eur na 20 tisíc eur. Vďaka týmto zmenám sa živnostníkom rozšírila hranica príjmov (z 12 600 eur do roku 2016 na 33 333,34 eur od roku 2017), kedy môžu uplatňovať výhody paušálnych výdavkov naplno. Súčasne sa upravilo, že strop paušálnych výdavkov sa po roku 2017 nekráti vzhľadom na počet mesiacov aktívnej živnosti, na čo sa dovtedy prihliadalo.

Graf 2: Počet fiktívnych živnostníkov za posledných 11 rokov narástol

Zdroj: ŠÚ SR – Výberové zisťovania pracovných síl v období 2Q 2010 až 4Q 2021. [online]. Výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Novela zákona vychádzala podľa Dôvodovej správy¹⁰ z Programového vyhlásenia vlády SR, ktorého cieľom malo byť kvalitné a konkurencieschopné podnikateľské prostredie, ako aj dosiahnutie spravodlivej a efektívnej hospodárskej súťaže. Okrem toho mal podľa správy zákon obsahovať aj opatrenia v oblasti boja proti daňovým únikom, zvyšovania efektivity výberu a vymáhania daní a podporovania dobrovoľného plnenia daňových povinností. Avšak takýto krok vlády k úprave legislatívy viedol aj k neželanému výsledku, keď spolu s rastom podnikateľov od štvrtého kvartálu 2016 narástol významne aj počet fiktívnych živnostníkov, a to medziročne o 17,5 % (graf 2). Nárast počtu fiktívnych živnostníkov možno pripísať zvýšeniu uplatniteľnosti paušálnych výdavkov, čo malo priamy efekt na zníženie ich daňového zaťaženia.¹¹

Živnosť je z pohľadu daní a odvodov výhodnejšia ako závislá práca

Na porovnanie daňovo-odvodového zaťaženia príjmov zo závislej práce a zo SZČ sme si vybrali priemernú nominálnu mesačnú mzdu zamestnanca v hospodárstve SR v roku 2021. Podľa aktuálnych údajov ŠÚ SR bola priemerná mesačná mzda na úrovni 1 211 eur. Pre lepšie porovnanie sme ďalej pracovali s celoročnými ukazovateľmi. Z predmetnej mzdy sme vypočítali celkovú cenu práce, teda vrátane odvodov zamestnávateľa (metodika výpočtu je bližšie popísaná v prílohe). Súčasne sme vypočítali výšku zdravotných a sociálnych odvodov a daňové zaťaženie príjmu po odpočítaní nezdaniteľnej časti základu dane v príslušnom roku (v roku 2021 to bolo 4 511 eur). Na základe výpočtu čistého príjmu sme vypočítali celkové daňovo-odvodové zaťaženie pracovného pomeru. Za príjem SZČO sme stanovili rovnakú hodnotu ako v prípade ročnej celkovej ceny práce pri priemernej mzde zamestnanca.

Pri priemernej mesačnej mzde 1 211 eur odvedol v roku 2021 zamestnanec na poistnom 1 947 eur, z čoho tvorilo zdravotné poistenie 581 eur a sociálne poistenie 1 366 eur. Čo sa týka dane z príjmu, tam odvedol zamestnanec 1 534 eur, po odpočítaní poistného a nezdaniteľnej časti základu dane od hrubej ročnej mzdy.

¹⁰ Zmena limitu uplatnenia paušálnych výdavkov mala, podľa analýzy vplyvov na rozpočet verejnej správy, v roku 2017 spôsobiť výpadok daňových príjmov (vrátane sociálnych a zdravotných odvodov) na úrovni 13,4 mil. eur. V ďalších rokoch sa mal výpadok navýšiť o ďalších 7,2, resp. 11,2 mil. eur. [online].

¹¹ Tento fakt potvrdilo aj IFP vo svojej analýze, kde na základe dát pozorovali, že keď sa znížilo daňové zaťaženie SZČO v roku 2017, tak sa systematicky zvýšila pravdepodobnosť zmeny formy z pracovného pomeru na SZČO (IFP, 2021).

Celkovo tak zaplatil zamestnanec na dani a odvodoch 3 481 eur a spolu s odvodmi zamestnávateľa bola suma za celý rok na úrovni 8 596 eur.

Tabuľka 1: Ročné daňovo-odvodové zaťaženie priemernej mzdy podľa typu vzťahu v roku 2021

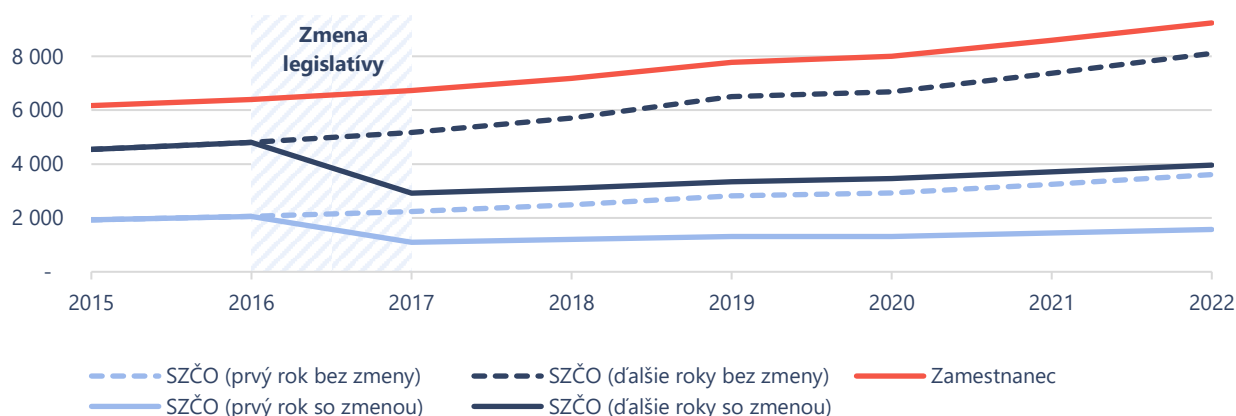
Položky	Zamestnanec	SZČO (prvý rok)	SZČO (ďalšie roky)
Celková cena práce/príjem	19 647	19 647	19 647
Odvody zamestnávateľa	5 115	-	-
Hrubá ročná mzda	14 532	-	-
Paušálne výdavky (60 % z príjmov)	-	11 788	11 788
Odvody zamestnanca / SZČO	1 947	1 100	3 705
Zaplatená daň	1 534	365	-
Čistý príjem	11 051	18 182	15 942
Daňovo-odvodové zaťaženie SPOLU	8 596	1 465	3 705

Zdroj: Výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Poznámky: Podľa zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov má podnikateľ na výber z dvoch možností – skutočne preukázateľné výdavky alebo paušálne výdavky. Keďže v našom prípade predpokladáme, že paušálne výdavky fiktívneho živnostníka prevýšia tie skutočné, ten si z dôvodu optimalizácie daňovo-odvodového zaťaženia bude uplatňovať práve paušálne výdavky. Navyše, daňovník má nižšiu administratívnu záťaž pri uplatňovaní paušálnych výdavkov.

Keďže SZČO je v prvom roku oslobodená od sociálnych odvodov, tak poistné tvorila len platba za zdravotné odvody vo výške 1 100 eur. Ak to už bola viacročná živnosť, SZČO zaplatila na zdravotných odvodoch 1 100 eur a sociálnych odvodoch 2 605 eur (spolu 3 705 eur). V prvom roku živnosti, po odpočítaní paušálnych výdavkov, zdravotného a sociálneho poistenia a nezdaniteľnej časti základu dane od skutočných príjmov, odvedla SZČO na dani 365 eur. V ďalších rokoch živnosti vychádza pri daných príjmoch základ dane pre SZČO záporný, v dôsledku čoho SZČO nemá v danom roku daňovú povinnosť.

Graf 3: Zmena legislatívy roztvorila daňovo-odvodové nožnice medzi zamestnancami a živnostníkmi

Zdroj: Výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Poznámky: Graf znázorňuje priemerné ročné daňovo-odvodové zaťaženie po zmene a bez zmeny legislatívy. Zvislá os je uvedená v eurách.

Na základe našich výpočtov vyplýva, že v roku 2021 odvedol z pracovného pomeru zamestnávateľ spolu so zamestnancom 6, resp. 2,3 krát vyššie dane a odvody než SZČO (scenár so zmenou v grafe 3). Odkedy čo vstúpila do platnosti nová legislatíva v roku 2017, vidieť roztvárajúce sa nožnice medzi priemerným ročným daňovo-odvodovým zaťažením zamestnanca a SZČO pri rovnakej celkovej cene práce. Ak by sa legislatíva nemenila, rozdiel medzi priemerným ročným daňovo-odvodovým zaťažením zamestnanca a SZČO by bol približne o polovicu nižší (scenár bez zmeny v grafe 3).¹²

¹² Na výpočet priemerného ročného daňovo-odvodového zaťaženia podľa typu vzťahu v jednotlivých rokoch sme využili metodiku výpočtu z tabuľky 3. Pre jednotlivé roky sme si zvolili priemernú nominálnu mesačnú mzdu zamestnanca v hospodárstve SR v danom roku, na základe oficiálnych údajov ŠÚ SR. Rastúce priemerné daňovo-odvodové zaťaženie zamestnancov, ktoré v rokoch 2015 až 2022 vzrástlo približne o 50 %, sa tak odvíja od rastu výšky priemernej nominálnej mesačnej mzdy v danom roku. V prípade stanovenia výšky odvodov

Minimálne tri štvrtiny živnostníkov platia minimálne odvody

Aj napriek tomu, že živnostníci platia percentuálne približne rovnaké odvody ako zamestnanci, zaplatia na poistnom výrazne menej než väčšina zamestnancov (graf 4), keďže sa dane a odvody živnostníkov počítajú z podstatne nižšieho vymeriavacieho základu.¹³ Vďaka takejto optimalizácii uvažuje mnoho zamestnancov o prechode z pracovného pomeru na živnosť. Ak by zamestnávateľ platil živnostníkovi rovnakú celkovú cenu práce, jeho čistý príjem sa zvýši zásadne,¹⁴ no náklady zamestnávateľa na živnostníka (v tomto prípade fiktívneho) ostanú zachované. Aj napriek tomu, že je pre podnikateľa takýto spôsob spolupráce administratívne jednoduchší (nemusí zabezpečovať každý mesiac mzdovú agendu zamestnancov), nie je legálny. Živnostník však spolu s tým prichádza o benefity, ako aj o ochranu poskytovanú Zákonníkom práce.

Od roku 2017 rastie podiel SZČO platiacich odvody do Sociálnej poisťovne len z minimálneho vymeriavacieho základu (tabuľka 2). Od roku 2017 do roku 2021 stúpol tento podiel o 9,2 p. b. a v priemere odvádzalo minimálne odvody 78 % SZČO. Odvody sa tak svojou výškou približujú k odvodom zamestnanca s minimálnou mzdou. Súčasne je za obdobie rokov 2017 až 2021 v priemere len 54,5 % SZČO, ktorým eviduje Sociálna poisťovňa nejaký vzťah.¹⁵ V tomto období tak neodviedlo do Sociálnej poisťovne žiadne odvody v priemere 159 tisíc SZČO (či už z dôvodu novovzniknutej živnosti, nedosiahnutia príjmu na platenie sociálnych odvodov alebo zrušenia živnosti po presiahnutí príjmu).

Tabuľka 2: Ukazovatele živnostníkov za roky 2017 – 2021

Organizácia	Ukazovateľ	2017	2018	2019	2020	2021
ŠÚ SR	Počet SZČO	348 327	330 378	349 020	339 000	376 874
SP	Priemerný počet SZČO	186 031	188 265	193 337	186 109	194 344
	Podiel SZČO platiacich poistné z MVZ	72,0 %	75,2 %	79,4 %	80,3 %	81,2 %
	Príjmy SP za SZČO (mil. eur)	338,73	338,37	352,75	352,24	388,83

Zdroj: ŠÚ SR – Ekonomické subjekty v RO podľa vybraných právnych foriem a kategórie počtu zamestnancov k 31. 12. [og1007rs]. [online]; SP – Správy o hospodárení Sociálnej poisťovne za roky 2017 – 2021. [online]; SP – Štruktúra príjmov. [online]
Poznámka: MVZ – Minimálny vymeriavací základ.

Na Slovensku sa dôchodok počíta z odpracovaných rokov, resp. z rokov, počas ktorých platil zamestnanec sociálne odvody, ktorých súčasťou je aj dôchodkové poistenie. V prípade živnosti tomu nie je inak, no platenie odvodov je povinné v závislosti od výšky príjmu. Ak SZČO nepresiahne hranicu minimálneho vymeriavacieho základu, nevzniká mu potom nárok na povinnú platbu sociálnych odvodov. Avšak také roky počas živnosti sa mu potom nezapočítavajú do dôchodku. V takom prípade si môže SZČO platiť poistenie ako samoplatca.

Zamestnanci aj živnostníci odvádzajú na dôchodkové poistenie 18 % zo svojho vymeriavacieho základu. No keďže živnostníci majú možnosť si odrátať od príjmov paušálne výdavky, majú pri podobných príjmoch výrazne nižší vymeriavací základ. Keďže sa väčšina živnostníkov snaží platiť minimálne odvody, v priemere viac ako 147 tisíc živnostníkov odviedlo v rokoch 2017 až 2021 na dôchodkové poistenie len 87 eur mesačne. Ak by mali živnostníci pri odvodoch na dôchodkové poistenie rovnaký vymeriavací základ ako zamestnanci, tak pri priemernej mzde by odviedli v rovnakom období 194 eur mesačne, čiže o 107 eur mesačne viac.

pre SZČO v jednotlivých rokoch platí spomínané pravidlo, kde sa výška MVZ v danom roku stanoví na základe priemernej nominálnej mesačnej mzdy z roku t-2. V scenári bez zmeny legislatívy, kde rátame s paušálnymi výdavkami na úrovni 40 % z príjmov, najviac však do sumy 5 040 eur, by bolo ročné daňovo-odvodové zaťaženie SZČO v prvom roku podnikania nižšie oproti zaťaženiu zamestnanca v priemere už len 3,9-násobne, pričom v ďalších rokoch by sa tento rozdiel znížil na pätinu.

¹³ Poistné pri živnostníkoch sa ráta z ich príjmov očistených o výdavky (skutočné alebo paušálne).

¹⁴ Približne od 40 do 70 % v závislosti od výšky príjmu a roku živnosti, keďže v prvom roku živnostníci nemusia platiť sociálne odvody.

¹⁵ Ak výška príjmu SZČO za predchádzajúci rok presahuje zákonom stanovenú hranicu určujúcu vznik povinného poistenia, ktorá je určená ako 12-násobok minimálneho vymeriavacieho základu, vzniká SZČO povinnosť platiť poistné do Sociálnej poisťovne.

Živnostníci však majú z dôvodu nižších odvodov do Sociálnej, resp. zdravotnej poisťovne v priemere nárok na nižšie dávky či dôchodok. Avšak od 1. júla 2015 vstúpil do účinnosti zákon¹⁶, podľa ktorého majú poistenci, ktorí si hradili aspoň 30 rokov dôchodkové poistenie, nárok na minimálny dôchodok. Ak teda živnostníkovi vyjde dôchodok nižší ako minimálny, bude mať nárok na vyššiu mieru náhrady, pričom tento rozdiel mu bude vyplácaný k jeho dôchodku Sociálnou poisťovňou. V posledných rokoch je však hospodárenie Sociálnej poisťovne ovplyvnené deficitným hospodárením v základnom fonde nemocenského a starobného poistenia. Poisťovňa tak deficit musí riešiť v zmysle § 167 ods. 1 zákona o sociálnom poistení z rezervného fondu solidarity, ako aj zo svojich vnútorných zdrojov. V roku 2021 riešila deficit presunom finančných prostriedkov z rezervného fondu v celkovej sume takmer 1,4 mil. eur.

Vysielanie živnostníkov do zahraničia po vstupe do EÚ

S cieľom rozšíriť ustanovenia EÚ, týkajúce sa jej vnútorného trhu, vytvorili v roku 1994 vtedajšie krajiny EÚ Európsky hospodársky priestor (EHP). EHP rozširuje všetky práva a povinnosti vyplývajúce z vnútorného trhu EÚ a zahŕňa štyri slobody vnútorného trhu (voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu).¹⁷ Nové členské štáty, ktoré vstúpili do EÚ v roku 2004 a neskôr, sa tak automaticky stali aj súčasťou EHP. Aj vďaka tomu narástol podľa údajov Eurostatu podiel občanov EÚ v produktívnom veku (20 – 64) s pobytom v inej krajine EÚ z 2,4 % v roku 2009 na 3,8 % v roku 2020. V roku 2020 tak počet cezhraničných pracovníkov predstavoval 1,5 milióna a počet vyslaných pracovníkov 3,7 milióna.¹⁸

Zavedením voľného pohybu pracovníkov v EHP však nabrala fiktívna živnosť celoeurópsky rozmer, keďže SZČO môžu slobodne poskytovať svoje služby vo všetkých členských štátoch EÚ. Určité náznaky pri obchádzaní pravidiel o cezhraničnej slobode prostredníctvom fiktívnych živností sa objavili najmä po vstupe nových členských štátov do EÚ po roku 2004 (Jorens, 2008). Vyslaní živnostníci sa zo strednej a východnej Európy sťahujú kvôli vyšším príjmom hlavne na západ, no vďaka nízkym daniam a odvodom vo svojej domovskej krajine môžu, ako lacnejšia pracovná sila, poraziť svoju konkurenciu na západe.

Ak si chce slovenský zamestnanec alebo živnostník pracujúci v zahraničí uplatniť výnimku, aby sa na neho vzťahovali v oblasti sociálneho poistenia slovenské predpisy, potrebuje k tomu formulár A1.¹⁹ Vďaka vystaveniu formulára A1 si môže za vykonávajúcu zárobkovú činnosť na území krajín EÚ/EHP vyslaný živnostník plniť povinnosti v sociálnom zabezpečení v domovskej krajine. Takto si vedía vyslaní fiktívni živnostníci optimalizovať svoje daňovo-odvodové zaťaženie a znižovať pracovno-právnu reguláciu.

V rámci EÚ patrí Slovensko medzi krajiny, ktoré vystavujú pre SZČO dlhodobo najviac formulárov A1 (graf 4). Slovensko vystavilo v období rokov 2015 až 2020 v priemere deväťkrát viac formulárov A1, než je priemer krajín EÚ (v prepočte na tisíc obyvateľov bol tento rozdiel medzi priemerom krajín EÚ a Slovenskom dokonca šesťnásťkrát väčší). V roku 2020 bolo pre SZČO zo Slovenska pôsobiacich na území EÚ/EHP vystavených 35 921 formulárov A1 a oproti roku 2015 narástol počet o štvrtinu (v roku 2020 ich bolo z celkového počtu živnostníkov vyslaných 9,8 %²⁰). Spomedzi krajín EÚ sú počty vyslaných SZČO na Slovensku dlhodobo najvyššie, s výnimkou roku 2019, keď sa počet vystavených formulárov A1 v Nemecku extrémne zvýšil.

¹⁶ Zákon o sociálnom poistení č. 461/2003 Z. z.

¹⁷ Európsky parlament. Európsky hospodársky priestor. [online].

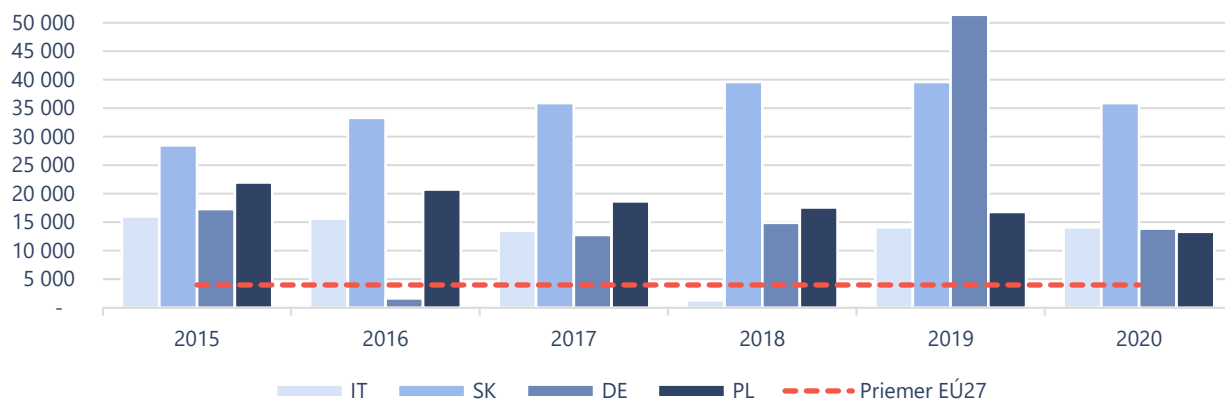
¹⁸ Európsky parlament. Voľný pohyb pracovníkov. [online].

¹⁹ Podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia, osoba vykonávajúca činnosť ako zamestnanec alebo SZČO v členskom štáte EÚ podlieha právnym predpisom v oblasti sociálneho zabezpečenia tohto členského štátu. Zároveň, ak je očakávané trvanie takejto práce menšie než 24 mesiacov, tak existuje zo všeobecného nariadenia výnimka. Tou je, že zamestnanec, resp. SZČO vykonávajúca činnosť v inom členskom štáte EÚ, môže naďalej podliehať sociálnemu poisteniu na Slovensku za predpokladu, že trvanie takejto činnosti nepresiahne spomínaných 24 mesiacov. [online].

²⁰ V rámci tohto podielu môžu byť realizované aj opakované vyslania.

Graf 4: Celkový počet vystavených formulárov A1 pre SZČO je v rámci krajín EÚ najvyšší na Slovensku

Zdroj: Európska komisia; výpočty a spracovanie NKÚ SR

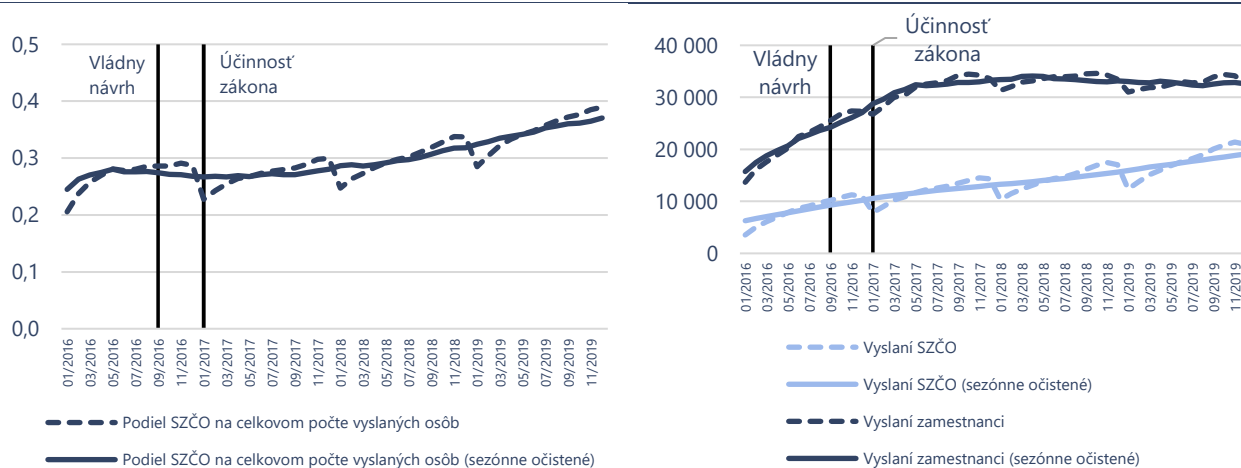
Poznámka: Osoby vyslané podľa článku 12 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004. [online].

Analýza vplyvu zmeny legislatívy na vyslaných pracovníkov

Dáta ŠÚ SR a analýza IFP z 2021 naznačujú, že legislatívna zmena znižujúca od roku 2017 daňové zaťaženie SZČO mala za následok nárast počtu fiktívnych živnostníkov. Okrem domácej zamestnanosti je zaujímavé pozrieť sa aj na vyslaných pracovníkov. Tí nie sú súčasťou VZPS a neboli ani predmetom analýzy IFP. Z pohľadu príjmov verejnej správy však ide o relevantnú skupinu osôb, keďže rovnako ako domáci zamestnanci a SZČO platia dane a odvody na Slovensku.

Po legislatívnej zmene, aj keď s určitým oneskorením, začal rásť podiel SZČO na celkovom počte vyslaných osôb (ľavý panel grafu 5). Dôvodom je stagnácia počtu vyslaných zamestnancov, ktorý dovedy rástol rýchlejšie než počet vyslaných SZČO (pravý panel grafu 5). Keďže graf 6 ukazuje, že zníženie daňového zaťaženia SZČO nevedlo k zmenám statusu vyslaných pracovníkov, tento vývoj bude najskôr dôsledkom vyššej pravdepodobnosti byť po legislatívnej zmene vyslaný ako SZČO. Predpokladáme, že značnú časť tohto nárastu predstavujú fiktívni živnostníci (osoby, ktoré by bez legislatívnej zmeny boli vyslaní ako zamestnanci).

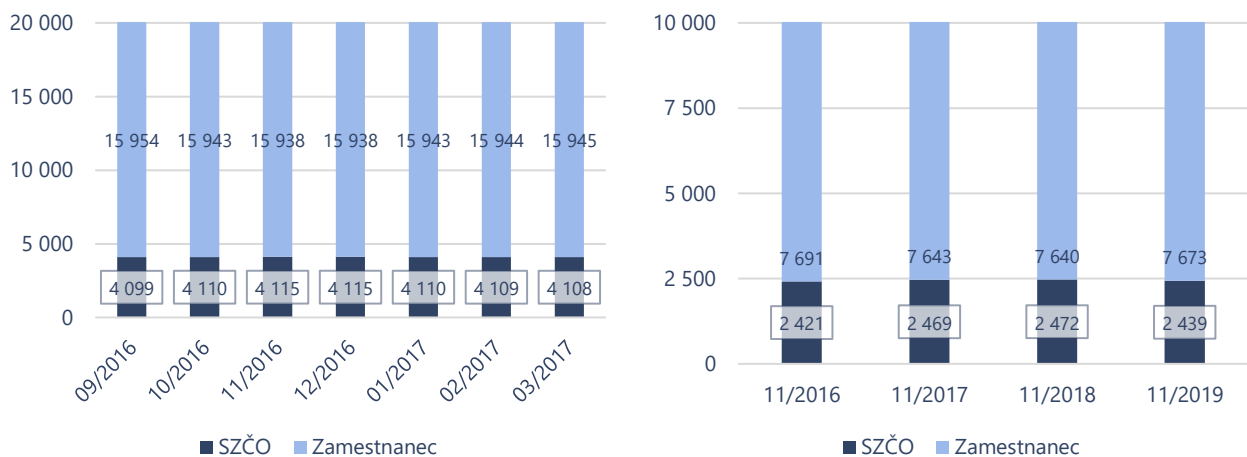
Graf 5: Počet a štruktúra vyslaných pracovníkov za roky 2016 – 2019

Zdroj: Sociálna poisťovňa; výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Poznámka: Dáta boli sezónne očistené pomocou softvéru JDemetra+.

Graf 6: Typ poistného vzťahu pracovníkov vyslaných pred legislatívnou zmenou, 2016 – 2019

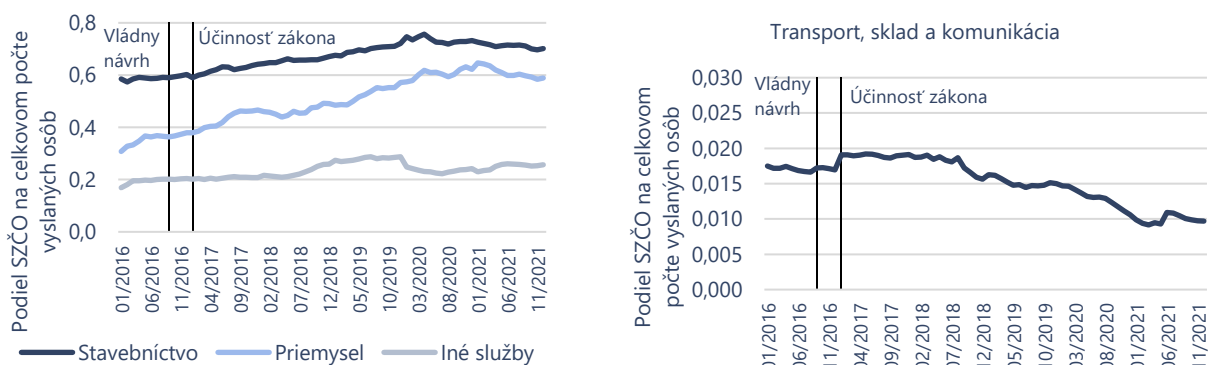

Zdroj: Sociálna poisťovňa; výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Poznámky: Na ľavom paneli sledujeme skupinu všetkých 20 053 pracovníkov, ktorí boli vyslaní v každom mesiaci obdobia september 2016 – marec 2017 (celkové počty vyslaných pracovníkov boli v jednotlivých mesiacoch vyššie). Ak by teda v prvých mesiacoch po legislatívnej zmene (január – marec) náhle začal rásť počet SZČO, išlo by o relatívnu silnú indiciu prechodov na fiktívnu živnosť. Takýto vývoj však nepozorujeme. Zdá sa teda, že legislatívna zmena nemala za následok prechody na fiktívnu živnosť. Právý panel nám umožňuje overenie tohto záveru na dlhšom období (v tomto prípade sledujeme skupinu 10 112 vyslaných pracovníkov).

Analýza na úrovni jednotlivých sektorov (graf 7) ukazuje, že pozorovaný rast podielu SZČO na celkovom počte vyslaných osôb počas prvých troch rokov od zmeny legislatívy bol ťahaný vývojom v sektoroch stavebníctva, priemyslu a iných služieb. V prípade stavebníctva išlo o nárast zo 60 na 72 %, v priemysle z 38 na 57 %, v sektore iných služieb z 20 na 29 %. V sektore transport, sklad a komunikácia podiel SZČO najprv stagnoval a od septembra 2018 dokonca klesal. Aj keď ide o sektor s druhým najvyšším počtom vyslaných pracovníkov v roku 2021 (graf 8), počet SZČO v ňom je zanedbateľný a nemá vplyv na vývoj podielu SZČO za všetky sektory spolu.

Graf 7: Štruktúra vyslaných pracovníkov v sektoroch s najvyšším počtom vyslaných pracovníkov za roky 2016 – 2021

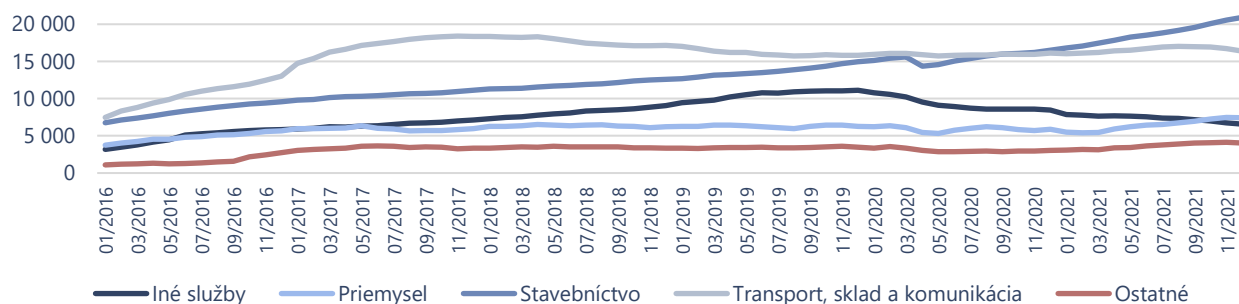

Zdroj: Sociálna poisťovňa; výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Poznámka: Dáta boli sezónne očistené pomocou softvéru JDemetra+.

Hoci k pozorovanému rastu podielu SZČO na celkovom počte vyslaných osôb prispelo stavebníctvo, priemysel aj iné služby, graf 8 naznačuje **vplyv zmeny legislatívy iba v prípade stavebníctva**. Iba tu nastala zmena trendu (začiatok dlhodobého rastu) v čase nadobudnutia účinnosti zákona (01/2017). Do tohto momentu bol podiel SZČO v stavebníctve konštantný (59 % v takmer každom mesiaci roka 2016). V sektoroch priemyslu a iných služieb k takejto zmene trendu nedošlo. V priemysle rástol podiel SZČO aj/už pred legislatívnou zmenou a v prípade iných služieb začal rásť až v polovici roka 2018. Rast podielu SZČO v týchto dvoch sektoroch teda mohol byť výsledkom prirodzeného vývoja či pôsobenia iných faktorov.

Graf 8: Počet vyslaných pracovníkov podľa sektorov za roky 2016 – 2021

Zdroj: Sociálna poisťovňa; výpočty a spracovanie NKÚ SR.

Poznámka: Dáta boli sezónne očistené pomocou softvéru JDemetra+.

Ak predpokladáme, že štruktúra vyslaných pracovníkov (podiel SZČO na ich celkovom počte) v roku 2016 (teda pred zmenou legislatívy) bola prirodzená,²¹ tak v roku 2021 bolo v stavebníctve približne 2 000 fiktívnych živnostníkov (nad rámec tých, ktorí boli fiktívni už pred zmenou legislatívy). **To by za rok 2021 predstavovalo v tomto prípade potenciálny únik na daňových a odvodových príjmoch približne 9,8 – 14,3 mil. eur.**²²

Záver

Slovenské štátne inštitúcie poukazujú už dlhodobo na fenomén fiktívnych živnostníkov. Podľa inšpekcie práce je fiktívna živnosť a/alebo absencia pracovnej zmluvy druhý najvýznamnejší dôvod únikov na odvodoch na sociálne poistenie²³ (EPUW, 2017). Zmena legislatívy, znižujúca daňovo-odvodové zaťaženie živnostníkov, od januára 2017 mala za následok nárast počtu fiktívnych živnostníkov. Okrem toho podľa údajov Sociálnej poisťovne rastie každý rok podiel živnostníkov platiacich odvody z minimálneho vymeriavacieho základu. Od roku 2017 do 2021 to bolo v priemere na úrovni 78 % (približne 148 tisíc živnostníkov). Tie sa svojou výškou približujú k odvodom zamestnanca s minimálnou mzdou.

Dáta Sociálnej poisťovne tiež potvrdzujú, že fiktívni živnostníci mohli tvoriť značnú časť nárastu podielu SZČO na celkovom počte vyslaných osôb. Pozorovaný rast tohto podielu počas prvých troch rokov od zmeny legislatívy bol ťahaný najmä vývojom v sektore stavebníctva, priemyslu a iných služieb. Zmena trendu v čase nadobudnutia účinnosti zákona (január 2017) však nastala iba v prípade stavebníctva, čo možno pripísať vplyvu zmeny legislatívy. Na základe toho odhadujeme, že v roku 2021 bolo v stavebníctve približne 2-tisíc fiktívnych vyslaných živnostníkov nad rámec tých, ktorí boli fiktívni už pred zmenou legislatívy. Potenciálny únik na daňových a odvodových príjmoch tak možno v roku 2021 odhadovať približne na úrovni 9,8 – 14,3 mil. eur.

O zmenách v daňovo-odvodovom systéme, ktorých cieľom bolo zjednodušenie či zefektívnenie celého systému, hovorilo aj Programové vyhlásenie vlády SR.²⁴ Súčasne sa malo prehodnotiť fungovanie daňových a odvodových úľav a výnimiek, ktoré fungujú podľa rôznych pravidiel. V roku 2021 bola predstavená aj vízia daňovej reformy. Tá by mala u živnostníkov využívajúcich systém paušálnych výdavkov negatívny vplyv na ich čistý príjem, čo by mohlo prispieť k zníženiu počtu fiktívnych živnostníkov.

²¹ Bez fiktívnych živnostníkov, resp. s nejakým ich prirodzeným zastúpením zodpovedajúcim podmienkam pred zmenou legislatívy.

²² Ide o rozdiel medzi priemernými daňovo-odvodovými príjmami za zamestnanca (8 596 eur) a SZČO (1 465 eur v prvom roku živnosti, resp. 3 705 eur v ďalších rokoch), vynásobený odhadnutým počtom fiktívnych živnostníkov (2 000). Uvedený interval zohľadňuje nižšie daňovo-odvodové zaťaženie SZČO v prvom roku živnosti. Vychádzame z výpočtov v tabuľke 1.

²³ Prvým najvýznamnejším dôvodom je nelegálna práca.

²⁴ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020 – 2024. [online].

Literatúra

- [1] Bednárík, R. (2014). *Nedeklarovaná práca na Slovensku. Prieskum názorov a postojov pracovníkov verejnej správy – Záverečná správa z VÚ č. 2170.* [\[online\]](#).
- [2] Behling a kol. (2015). *The evolution of false self-employment in the British construction industry: a neo-Polanyian account of labour market formation.* [\[online\]](#).
- [3] Eichhorst a kol. (2013). *Social protection rights of economically dependent self-employed workers.* [\[online\]](#).
- [4] Eurofound. (2013). *Self-employed or not self-employed? Working conditions of 'economically dependent workers'.* [\[online\]](#).
- [5] European Platform Undeclared Work. (2017). *Member State Factsheets.* [\[online\]](#).
- [6] Európska komisia. (2014). *Undeclared work: Commission proposes a new Platform to improve prevention and deterrence – frequently asked questions.* [\[online\]](#).
- [7] Európska komisia. (2021). *Posting of workers – Report on A1 Portable Documents issued in 2020.* [\[online\]](#).
- [8] Hatfield, I. (2015). *Self-employment in Europe.* [\[online\]](#).
- [9] Heyes, J. a Hastings, T. (2017). *The Practices of Enforcement Bodies in Detecting and Preventing Bogus Self-Employment.* [\[online\]](#).
- [10] IFP. (2021). *The Elasticity of Taxable Income in Slovakia.* [\[online\]](#).
- [11] IFP. (2014). *Viac príjmov vďaka lepšiemu výberu daní a výkonnejšej ekonomike. Prognóza daňových a odvodových príjmov na roky 2014 – 2017.* [\[online\]](#).
- [12] IFP. (2010). *Slovak labour market in 2009.* [\[online\]](#).
- [13] ILO. (2020). *Ensuring better social protection for self-employed workers. Paper prepared for the 2nd Meeting of the G20 Employment Working Group under Saudi Arabia's presidency.* [\[online\]](#).
- [14] ILO. (2020). *Solo self-employment and lack of paid employment: an occupational perspective across EU countries.* [\[online\]](#).
- [15] ISP. (2019). *Čierna práca sa nevypláca. Cielenie kontrol nelegálneho zamestnávania s využitím administratívnych dát.* [\[online\]](#).
- [16] Jorens, Y. (2008). *Self-employment and bogus self-employment in the European construction industry. A comparative study of 11 Member States.* [\[online\]](#).
- [17] Kahancová, M. a kol. (2015). *Bargaining for social rights at the sectoral level: The case of Slovakia.* [\[online\]](#).
- [18] Mandrone, E. a kol. (2014). *Is decline in employment the outcome or cause of crisis in Italy?* [\[online\]](#).
- [19] NKÚ SR. (2022). *Stanovisko NKÚ SR k návrhu Štátneho záverečného účtu SR za rok 2021.* [\[online\]](#).
- [20] OECD. (2020). *OECD Employment Outlook 2019: The Future of Work. Labour market regulation 4.0: Protecting workers in a changing world of work.* [\[online\]](#).
- [21] Thörnquist, A. (2013). *False (Bogus) Self-Employment in East-West Labour Migration. Recent trends in the Swedish construction and road haulage industries.* [\[online\]](#).
- [22] Williams, C. a Horodnic, I. (2017). *Tackling bogus self-employment: Some lessons from Romania.* [\[online\]](#).

Príloha: Metodika výpočtu daňovo-odvodového zaťaženia

V tabuľke 3 je uvedený prehľad metodiky pre výpočet ročného daňovo-odvodového zaťaženia hrubej priemernej mzdy v hospodárstve podľa typu vzťahu. Vzhľadom na to, že SZČO nemusí platiť prvý rok sociálne odvody, ale len paušálnu platbu za zdravotné odvody²⁵, zaradili sme do výpočtu oba varianty. Prvý rok je bez platby sociálnych odvodov, no s ročným zúčtovaním zdravotných odvodov, a druhý rok s platbou sociálnych a zdravotných odvodov podľa skutočných príjmov v danom roku.

Tabuľka 3: Metodika výpočtu ročného daňovo-odvodového zaťaženia podľa typu vzťahu

Položky	Zamestnanec	SZČO (prvý rok)	SZČO (ďalšie roky)
Celková cena práce/príjem	$a = b + (b \cdot 10\%) + (b \cdot 25,2\%)$	a	a
Hrubá ročná mzda	b	-	-
Paušálne výdavky (60 % z príjmu)	-	$b = a \cdot 60\%$	$b = a \cdot 60\%$
Odvody zamestnanca / SZČO	$c = (b \cdot 4\%) + (b \cdot 9,4\%)$	$c = (a - b) \cdot 14\%$	$c = ((a - b) \cdot 14\%) + ((a - b) \cdot 33,15\%)$
Zaplatená daň	$d = (b - c - NČZD) \cdot 19\%$	$d = (a - b - c - NČZD) \cdot 15\%$	$d = (a - b - c - NČZD) \cdot 15\%$
Čistý príjem	$e = b - c - d$	$e = a - c - d$	$e = a - c - d$
Daňové-odvodové zaťaženie	f = a - e	f = a - e	f = a - e

Zdroj: Výpočty a spracovanie NKÚ SR

Poznámky: Podľa zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov má podnikateľ na výber z dvoch možností – skutočne preukázateľné výdavky alebo paušálne výdavky. Keďže v našom príklade predpokladáme, že paušálne výdavky fiktívneho živnostníka prevýšia tie skutočné, ten si z dôvodu optimalizácie daňovo-odvodového zaťaženia bude uplatňovať práve paušálne výdavky. Navyše, daňovník má nižšiu administratívnu záťaž pri uplatňovaní paušálnych výdavkov. NČZD – Nezdaniiteľná časť základu dane.

Výška odvodov živnostníka do Sociálnej poisťovne závisí najmä od príjmu, ktorý živnostník dosiahol v predchádzajúcom kalendárnom roku. Živnostník je povinný platiť odvody do Sociálnej poisťovne, ak jeho príjem z podnikania presiahne zákonom stanovenú výšku (ak je príjem živnostníka vyšší ako MVZ).

Okrem toho môže mať živnostník až tri rôzne sadzby dane (za rok 2021):

- do obratu 49 790 eur zaplatí 15 % daň,
- pri základe dane do výšky 37 981,94 eur zaplatí 19 % daň z uvedeného základu dane,
- a pokiaľ je jeho základ dane vyšší ako 37 981,94 eur, vtedy už musí zaplatiť 25 % daň.

²⁵ Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení – Povinnosť platiť poistné vzniká dňom, od ktorého je poistenec samostatne zárobkovo činnou osobou. Poistné sa platí preddavkami na poistné a zúčtováva sa v ročnom zúčtovaní poistného po skončení príslušného kalendárneho roka, v ktorom SZČO vyčíslí skutočné poistné a porovná ho so zaplatenými preddavkami. Výšku preddavkov stanovuje zdravotná poisťovňa, ktorá vychádza z údajov v podanom daňovom priznaní.